

ACC. N:R. M. 8898: 1-14.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Inga Osterman-Tillström
Härad: Skytts Adress: Änggården, Tutaryd
Socken: Skanörs stad Berättat av: Sjökapten Jehan Mårtensson
Uppteckningsår: 1942 Född år 1875 i Trelleberg

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Fiske och fiskare.	s. 1.
Sjöfart och sjöfolk.	s. 9.
Tobaksodling.	s. 12.
Hantverkare.	s. 13.
Fyrvaktaren Kristian Kristiansson.	s. 14.

Skriv endast på denna sida!

Fiske och fiskare.

År 1884 , året före den stora branden, kom jag som pojke med min familj till Skanör, där far slog sig ned som fiskare. Tidigare hade vi varit bosatta i Trelleberg , där far var född och där han först arbetat i ett gjuteri, där han hade en lön av 33 öre om dan och sedan sysslat med fiske. Mor var gåradotter från Vennerlöv utanför Trelleberg. Vi var elva sysken.

Vi denna tid fanns i Skanör , så vitt jag minns rätt, en 16 å 17 fiskare för vilka fisket var det enda eller det huvudsakliga yrket. Det var bönderna Ola Nilsson och Nils Petter Nilsson , som bodde ute på Värnen och fiskade i lag, det var bönderna Elias och Edvard Jönsson ute på Möen, det var Peter med vedernamnet Gotte och hans bror Severin Bengtsson, som också bodde på Möen och vilka båda i motsats till flertalet skanörsbor inte ägde någon jord, det var Jöns Jeppsson, som bodde i norra ändan av Västergatan , det var Kristoffer Persson , som bodde i Kareholmen och dog samma år vi kom till stan, det var Hans Nilsson med vedernamnet Lisa och Tomas Hans-

ACC. NR. M. 8898:2.LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

son, vilka ovanligt nog för fiskare bodde på Mellangatan, det var Anders Trulsson och Jöns Trulsson, som bodde på Västergatan respektive Möen och det var Ola Kristoffersson med vedernamnet Goddag och Carl Larsson efter sin öfvelseort Svärte kallad, vilka bodde i närheten av den nuvarande parken, och det var fiskare Wilson, som kommit till stan med kyrkoherde Pfaff, och det var min far. Vi bodde i slutet av Mellangatan.

Det var nästan uteslutande sill som fiskades. Drivgarnsfisket var det huvudsakliga, endast på höstarna sattes redskapen fast för natten -"fastsätter"- men bara ett eller två garn kunde sättas, ty annars höll inte draggen för den starka strömmen. Detta höstfiske gick också mest ut på att få sill som bete till torskkrokarna. Sillev höll mest till mellan Lillegrund och Bredgrund, först längre fram på året flyttade den sig till söder om Bredgrund och inemet land.

Far hade 28 bereds närdingar så vi fick stor sill. Det gick tre sillgarn till en närding. Fiskarna knöt näten helt eller delvis själva - det beräknades att en person på en vinter kunde hinna med

*Anders mår-
Timm.*

ACC. NR. M. 8898:3.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ett sillgarn men så var det också 360 famnar. Till sänke användes stenar, som varje gång skulle bindas om med en hank - ett stort arbete bara det!

Fiskarna hade själva hand om försäljningen av sillen - var fångsten liten kunde de få avsättning för den bara genom att köra omkring stadens gator med sin rullebör, men hade de haft lycka med sig seglade de sillen till Malmö, Köpenhamn eller Dragör. De av fiskarna som hade hästar - Kristoffer Persson och Tomas Hansson hade vars två hästar och Elisa och Edvard Jönsson hade vars sin - körde sillen till Falsterbo. Det pris de fick för sillen varierade mellan 50 öre och 1 krona valen och det hörde alltid till att ge köparen en extra sill kallad tal eller räknesill på valen. *Tal* sillas i varje hand kallades ett kast.

På höstarna började torskfisket. ~~Torsken~~ fiskades på krok med sill, tobis eller mask till agn eller med särskilda torskgarn, som hade större masker än sillgarnen och bara var en famn djupa. Torsken betalades med 8 öre marken / en mark är lika med ett skålpund. /

ACC. N.º M. 8898:4

På sommaren fångades också räkor i vad vi kallade Ålasjön, vattnet mellan reveln och stranden till höger om hamnen. Vi gick då till midjan i vattnet med håvar vi själva bundit och sökte under tångruskorna. "Stryka rek" kallades fisket, det bedrevs kanske mest som sport och företrädesvis av oss pojkar, den enda kvinna jag sett hålla på med detta fiske var fiskare Jöns Trulssons hustru Carolina Rebecka, en dotter till gamle Rasmusson i Falsterbo. För räkorna fick vi, när jag var på, 10 öre potten, priset steg senare till 25 öre. Under räkfisket fick vi också en del smål.

På vårarna, närmre bestämt i slutet av april eller början av maj, bedrevs också hornfiske. Det var bara en 14 dar fisken gick till och den var då ganska torr i motsats till på vintern, då hornfisken om man tillfälligtvis får någon kan vara en 60 à 70 cm. lång och vara så tjock att den har istrar som en gris. Den fiskades vid södra sidan, "södra stran", med not av ett gäng på fyra karlar. Fisket bedrevs mitt på dagen, man rodde ut i en roddbåt eller vadade ut i långstövlar, slog sten efter stimmet, fick not-

4
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

*Uppmärksamhet:
Hornfisk är
delarna som
något äldre.*

ACC. N:R. M. 8898:5.

5
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

en runt om stimmet och drog ihop den om detta så att fisken gick in liksom i en säck. Det var inte många av de riktiga fiskarna som fångade hornfisk ^{på detta sätt} (utan det var oftast vissa gäng av stadsbor, särskilt jordägarna. Ett gäng minns jag bestod dock av fiskaren Kristoffer Petersson, gårdsägaren Petter Jönsson och ett par icke fiskare dessutom. Det kunde bli mycket stora fångster av hornfisken. Utemed net fångades hornfisk med sillgarn av fiskarna här och i Hammar uppe i Höllviken.

Ålfiskarna tog sina fångster uteslutande i ålhemmer, som de själva satt och band -. Det gick 6-7 byglar till varje hemma. De gjordes antingen av rotting eller vanligare av pilekvistar som bands upp på vårarna. Ålfisket vid Skanör var först fritt, men jag tror det var på 90-talet de började få betala litet och senare arrenderades ålfisket ut. Stadsborna slog sig ofta ihop om ett ålfiske, jag minns t. ex. att ålfisket mellan Ljunghusen och Kämpinge ägdes av bl. a. gästgivare Olsson., handlande Åberg, rådmann Örnberg och fiskaren Hans Nilsson. Av de fiskare, som bedrev ålfiske minns

ACC. N:R- M. 8898:6.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

jag Kristoffer Persson och min farbror Hans Mårtensson och senare också min far.

När vi kom till stan lade fiskarna till med sina båtar i hamnen och det började de med år 1881, tidigare hade de endast haft den naturliga hamnen som bildades mellan reveln och Hobbäcken. I Falsterbo hållas fiskarna och deras båtar nu som förr till på västra sidan

bakom en revel, som sjön spelar över; där är lagom djup för båtarna att glida fram.

Sina båtar köpte fiskarna i Skanör på 80-talet antingen från Frelleberg, två bröder Anders och Nils Jönsson byggde båtar, eller från Skåre, där det bl. a. fanns en båtbyggare Nils Grip. Det var både öppna och halvdäckade ekebåtar man såg här då. De var 22-23 fot långa - nu är de ofta 26 fot - enmastade med storsegel, fock, undersegel, toppsegel och klyvare. I regel sydde fiskarna själv sina segel - de flesta av dem hade nämligen varit sjömän tills de i samband med sitt giftermål övergav sjön för att bli fiskare. En skånör fanns dock som sydde segel till andra nämligen Petter Eriks-

son , morfar till fru Ida Möller i Skanör.

Fiskarhustrurna fick också hjälpa till med arbetet, om vintrar-
na fick de laga redskap och knyta nät , om sommaren plocka sillen
ur näten om det var stora fångster. I flertalet fall hade de också en
lagård med ett par kor att sköta.

Det säger sig självt, att fiskarna, som i regel hade det mycket
tröftigt , till stor del fick leva på sill och fisk. I fiskarfamilj-
erna saltades ner massor av sill och om man så kunde också torsk
och ål. Den salta torsken koktes i regel liksom den salta ålen,
som äts med senapsås till . Den salta sillen antingen stektes med
lök eller koktes med senapsmjölksås till. Ett tredje sätt var också
att ta den direkt ur laken , lägga den i papper och steka den på
glöd. Det mest omtyckta sättet att anrätta färsk sill var här i
Skanör att *laka* den och hänga den att solterka och sedan steka den
nästan utan flott , så fet skall den nämligen vara, och så hastigt
att den blir stekt utanpå och kokt innei. Den kallades och kallas
ännu fläckesill och tycks vara en specialitet för städerna här.

Fiskarna här gjorde sig förr en del extra förtjänster genom att

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

*Uppförelsen:
Fläckesill varse-
des alltid med
potatisens till.*

ACC. N:R M. 8898:8

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

segla till Danmark och köpa upp grönsaker, företrädesvis vitkål, och sälja till skönörs och falsterböber. Särskilt den stora Amagerkålen var mycket ömtyckt. I slutet av 80-talet blev det emellertid tull på kålen, så då fick de i stället göra kälköpen i Limhamn även om den kålen inte var så stor som den de fick i Dragö.

En annan inkomstkälla, om än en inofficiell sådan, var spritsmugglingen. Det berättas förresten ännu en oräplig historia om två fiskare, som gemensamt smuglat sprit, som de sedan gömt i Knävången var och en sitt parti för sig. De fick sedan av någon anledning misstänkte för varandra och sprang båda två till kustvaktens och hjälpte denne att hitta kompanjonens spritförråd.

Skanörs fiskare fick motorer i sina båtar 1906.

ACC. NR. M. 8898:9.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Sjöfart och sjöfolk:

Sjökaptenerna i Skanör och Falsterbo måste ofta köpa sig in i båtarna för att få befäl. Flertalet av dem seglade för Norrlandsrederier, särskilt ofta var det båtar från Härnösand eller Sundsvall. Långt ifrån alla skepparna hade riktigt sjökaptensexamen och då måste det ibland på de större fartygen finnas en s. k. flaggskeppare och till den sysslan tog man ofta en ung nyutexaminerad kapten.

Utexaminerade sjökapten var på 1800-talet, så vitt jag minns rätt, Magnus Jeppsson, hans svärson Olef Svensson, Anders Olsson, Olef Örnberg, Nils Petter Klein, Nils Petter Vesterberg, lotsen Ström, Edvard Persson och Severin Persson.

Magnus Jeppsson var kanske den av dem som mest lät tala om sig. Han var en stor tjock karl med gett huvud, en riktig pamp, som bodde i ett långt välvårdat hus med en stor trädgård till, tyckte om sällskapsliv och mycket gärna höll långa högtidliga tal. Han hade själv pengar i de norrlandsbåtar han förde, segelfartygen "Gu-

ACC. N.R. M. 8898:10.

stava" och senare "Fosterlandet". Han var den förste i Skanör som förde ångbåt.

Nils Petter Vesterberg var en liten men mycket tjock man, som förde en av rederiet Malmros första fartyg "Trelleberg.". Han var ungtkarl.

Severin Persson var på sin tid en av de förnämsta sjökaptenerna, i god för sina 60000 kr. påstods det, tillika var han en av de mest sympatiska en lång, ljus man, en öppen flott natur, som var lika i sitt uppträdande mot hög och låg. Han drömde ofta och trodde alltid att vad han drömt skulle gå i uppfyllelse. För ett rederi i Härnösand förde han många fartyg och gick på långfärder över hela jorden till Amerika, Afrika, Australien och Indien. Men han hade otur med sina fartyg. En bark "Sandviken" brann upp i en hamn i Sydafrika, och en bark "Adolf" från Marseille brann i Bengaliska viken, sandugaren "Sally" hade han också otur med och förlorade största delen av sina pengar. En tid tjänstgjorde han på fyrskeppet här ute som man och med mig seglade han till Brasilien och Venezuela. Därefter fick han en smålandsskuta, som han gick till Brasilien med men bogspröt-

10

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R M. 8898 ://.

et gick i öppna sjön. På sin sista resa med moterskenaren Villy dog han i Petersburg av kolera.

Sjökaptenerna på 1800-talet hade ganska små löner, ofta inte mer än 75 kr. i månaden, och rederierna sörjde inte heller för någon slags pension, de måste pensionera sig själva. Flertalet av dem blev dock förmögna - en kapten på den tiden hade många möjligheter att göra sig biinkomster. Rederierna visste om detta och blundade. Det hette också att den sjökapten som inte kunde "rita litet med pennan" blev fattig.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R. M. 8898: 12.

Tobaksodling.

Det måste ha varit före 1884 Ludvig Norman hade sina tobaksodlingar i Skanör. Han hade bott i Jöns Anders gård, berättades det. Där staden nu har sin överbyggda dansbana i parken var tobakshejdan. Dessutom hade ljungen plöjts upp förbi asparna för att där också skulle odlas tobak, men detta blev av någon anledning icke av. Gamle sjöboten Nils Knutsson har berättat att han var med och odlade tobak här.

12
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R M. 8898:13.

13

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Hantverkare.

När jag på 80-talet kom till Skanör fanns där en 13-14 hantverkare. Där var två å tre skomakare, två sköfåddare Bergström och den halte sköfåddaren Nils Pettersson, två murare, snickare Landgren och Nils - snickare senare också snickare Lindahl, målare Nerén och målare Nerdström, vilken senare också sålde bernsten och antikviteter så att han nästan var ett slags klockjude, bagare Håkansson och bagare Hilda Lars Pers, alltså fru maskinist Lindahls farmer.

ACC. N:R M. 8898:14

Fyrvaktaren Kristian Kristiansson:

Bland de mest särartade människor jag minns från min barndom i Skanör var fyrvaktaren Kristian Kristiansson, gemenligen Kristian Fyr kallad. Det var en liten mörk nästan svart man kvick i tungan, kvick i benen och förresten kvick i nästan allting. Han bedrev allt slags fiske, jakt var hans liv och när det gällde mekaniska ting var han nog något av ett geni. Han hade en liten verkstad och han kunde laga allting, särskilt för att laga klockor anlätades han mycket - någon urmakare fanns ju inte i staden. Svarva kunde han också. Han var gift med en skanörsflicka Lina Kronnow, vilken som gift kallades Lina Fyr. En dag, jag tror det var någon gång på 90-talet, drunknade både Kristian Fyr och en vuxen son till honom, när de höll på att bärga iland timmer från något vrak.

87
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV